

Emléktáblás házak, szobrok, emlékművek, síremlékek Békés megyében

Aki hosszabb idő óta részese a megye honismereti mozgalmának vagy figyelemmel kíséri a mozgalom életét, jól emlékszik még a honismereti munkások spontán megyei kezdeményezésére 1971-ben, az emlékek feltérképezésére. Értelmét, célját, akkori és későbbi hasznosításának lehetőségeit megfontolva állítottuk össze, készítetttük el és adtuk közre a gyűjtőlapokat, hogy számba vegyük: hol, hány és milyen emlékeket őrzünk a megyében. A pusztá ténymegállapításon és adatok összegyűjtésén túl már akkor így vetődött fel a kérdés: Ezzel nemcsak azt összegezzük, hogy mi van, de azt is, hol, kinek vagy kiknek, milyen adóssága van, amelyet törleszteniünk kell Békés megyében, emlékek állításával és ápolásával.

Rövid egy évvel később, több száz adat beérkeztevel, mi magunk is meglepődöttünk, akik nagyjából ismertük a megyét. Ennyi „rejtett” emlékre mi sem számítottunk. Számos olyan emléktáblát, szobrot, emlékművet, sírt jeleztek a mozgalom aktívái, amelyet a falakat befutó növényzet, elhanyagolt liget fái, épületek kerítései és falai, régi temetők parcellái rejtenek el a járókelők szeme elől. A feltérképezettek közül több olyan emlék akadt – különösen a történelmi eseményeket megőrkítőik között – amelyek hitelessége vitatható, vagy már akkor vitatott volt szakemberek körében. A feltárt adatok egyben az újabb kutatásoknak is lendületet, ösztönzést adtak.

Az 1970-es évek első fele már arra is lehetőséget kínált, hogy az összegyűjtött megyei adatokat megfelelő ajánlással közreadjuk az évfordulós megemlékezésekhez. Ilyenek voltak többek között a Petőfi-, a szabadságharc-, a Rákóczi- és Dózsa-évfordulók, valamint a felszabadulás megyei és országos évfordulós ünnepei, a KMP, a NOSZF, a Szovjet Hadsereg és a Fegyveres Erők napja, a hősi halottak születésének és halálának évfordulói, a megye kiemelkedő munkásmozgalmi személyiségeinek évfordulói. (1974-ben a megye felszabadulásának ünnepségroszatához csak az eszmei kötődésű emlékek több mint 100 adatát sikerült összegyűjteni és közreadni.)

A gyűjtőmunkában ipari tanulók, gimnazisták is szép számmal vettek részt. Természetes volt tehát, hogy vetelkedőikhez tőlünk kértek, és kaptak a gyűjtött anyagokból segítséget. Az is természetes volt, hogy a megyei irodalmi emlékhelyek adatait – az emlékek háttérének felkutatásával – a Rózsa Ferenc gimnázium szakköre dolgozta fel Ez a mi munkánk c. kiadványában. A megyei túrakaihoz ezeket a forrásokat használta fel a kötet írója, aki a korábbi években a gyulai és Gyula környéki adatok egyik legkiismeretesebb társadalmi gyűjtője volt.

A II. Országos Honismereti Konferencián, Kecskeméten 1976-ban adták közre a felhívást, az emlékek országos feltérképezésére, a Párttörténeti Intézethez történő megküldésére. Öröm volt számunkra, hogy a konferenciáról hazatérve nem akkor kellett a munkát elkezdennünk, hanem a rendelkezésre álló, addig gyűjtött adatokat küldhettük az illetékes intézetekbe.

A gyűjtőmunkát 1976 őszén folytattuk tovább, immár országos feladatként is. Megyei mozgalmi kezdeményezésünk komoly politikai, erkölcsi elismerést kapott néhány hónappal később a megyei párt-vb áprilisi határozatával, mégpedig nemcsak az emlékek feltérképezéséért, de a visszaemlékezések gyűjtéséért és más területen végzett honismereti munkánkért is. A munka elismerése mellett újabb feladatokat is kaptunk: a határozat után megalakult megyei Munkásmozgalmi Történeti Bizottságtól. Munkánkat azóta is figyelemmel kísérik.

Gyűjtőmunkánk eredményeként jelent meg a KISZ Békés megyei Bizottságával közös kiadásban a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának tiszteletére a rendelkezésünkre álló – még eléggé hiányos – adatokból a Forradalmi, munkásmozgalmi, felszabadulási emlékhelyek Békés megyében című füzet, amely több mint 130 ilyen jellegű emlékhelyet tartalmaz. Az adatokat olyan járásból és városból is sikerült újabb gyűjtéssel kiegészíteni, ahonnan az 1971–72. évben egyáltalán nem kaptunk anyagot.

1981-ben tovább folytattuk a hiányzó adatok gyűjtését. Pontosítottuk a meglévőket, a helyszínen azonosítjuk őket. (Néhány, az 1971-es gyűjtésben kézzel írott név olvashatatlan, továbbá emléktáblákat, szobrokat bontottak le vagy más helyre kerültek stb.)

Munkánkbán igyekszünk a teljességre törekedni azzal is, hogy minden emlékről felvételt készítünk – azonos méretben. *A teljességre törekvés célja:* 1. A lehető legpontosabb megyei adattár elkészítése az emlékek adataival és fényképével. 2. Pontos és teljes megyei adatokkal szolgálmi az országos kataszter elkészítéséhez. 3. Szakmai rendezés, lektorálás után, a gyűjtőmunkában résztvevőkkel és együtt valamennyi emlékünkn gyűjteményes kiadása és a közművelődés szolgálatába állítása.

Krisztoff Andrásné